

Erken Çocukluk Dönemi Resim Eğitiminde Çocukların Gelişim Süreçleri Ve Aile Tutumları^{1*}

Kübra Nur YAMAN BOZDEMİR²

ÖZ

Bu çalışmada okul öncesi çocukların gelişim süreci incelenerek, resim eğitimi bu eğitim sürecinde ise aile davranışları tartışılmıştır.

Resim, okul öncesi dönemdeki çocukların yaratıcılık ve estetik gelişimini destekleyen önemli bir öge olarak bilinmektedir. Çocuğun doğumundan itibaren gelişim evreleri ile paralel süre gelen yaratıcılık ve çizme güdüsü, çocuğun kendi kendine keşfinin ve doğal yolla gelişiminin bir sonucu olduğu kabul edilebilir.

Araştırmada öncelikle çocuğun gelişim süreçleri incelenmiş olup, bu süreçte fizyolojik ve psikolojik olarak görülen evrelerin açıklaması örneklerle ifade edilmiştir. Ardından bu evrelerin, çocuğun sanatsal gelişim sürecinde resim eğitimi ile paralel olan ilerleyişi ve ailenin psikolojik ve fizyolojik olarak çocuğa olan etken davranışları, bu tutumların çocuk üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler oluşturduğu izlenmiştir. Bilinçsiz aile bireylerinin çocuk üzerindeki tutumları çocuklar tarafından resim aracılığı ile ifade edilmiş olup davranış bozukluğuna ve özgüven eksikliğine kadar sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak okul öncesi çocukların gelişim süreçleri boyunca resmin önemli bir iletişim aracı olduğu anlaşılır haldedir. Bu tezde yapılan araştırmalar sonucu ise aile davranışlarının okul öncesi çocuk resimlerinde psikolojik olarak, başarıya ulaşmaları ve doğru yönlendirilmesi hususunda pedagojik görüşleriyle birlikte öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Resimleri, Çocuk ve Sanat, Erken Çocukluk

1 * Geliş Tarihi: 16 Nisan 2020 - Kabul Tarihi: 15 Mayıs 2020

2 İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Görsel Sanatlar Anabilim dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Orcid No: 0000-0002-8100-8017

3 DOI: 10.17932/IAU.SANAT.2015.015/sanat_v06i11003

Development Process of Pre-School Kids and Its Relation to Family Attitude and Painting

ABSTRACT

This study examines the development process of preschool children, their art education, and how families react whilst this education process.

Art education is a well-known element that supports the creativity and aesthetic development of preschool children. A child's developmental stages since the birth are compatible with creativity that comes from inside and motive to draw. This creativity and motive can be accepted as a result of the child's self-discovery and natural development.

This research firstly examines the developmental processes of the child physiologically and psychologically with examples. Furthermore, the research observes that the progress of these stages are compatible with the art education and child's artistic development process and how the psychological and physiological behaviour of the family towards the child and their attitude generates positive and negative effects on the child.

The uneducated of the more conservative family members on the child were expressed by these children through paint creatively. Furthermore, it was observed that the effects of these attitudes can reach up to behavioural disorder and lack of self-confidence. In conclusion, it can be understood that painting is an important communication tool during the development process of preschool children.

As a result of the researches made in this dissertation, suggestions and ideas have been created together with pedagogues on how to achieve the psychological success and correct orientation of family behaviors in preschool children's paintings.

Keywords: Children paintings, Kids and Art, Pre-school children

AMAÇ

Okul öncesi eğitim döneminde görsel sanatlarda resim ve çocuk; birbirini tamamlayan, sürekli değişen, gelişen ve süreç içerisinde kendini yenileyen olgulardır. 3, 4, 5 yaş seviyelerinde en etkili iletişim yöntemi olan resim, yaş aralığına ve motor becerilerine göre değişkenlikler gösterir. Çocuğun ilk kez kalemi eline aldığı anda onu tutmaya, tanımaya çalışması, sonrasında yaş ve motor becerileri ilerledikçe çocuğun kâğıt üzerinde lekeler ve belirginliği olmayan çizgiler oluşturması, planlı (kurgusal) değil aniden oluşan dışavurumlar olarak değerlendirilebilir.

Karalama dönemi gelişime atılan ilk adımdır. Bu dönemden itibaren çocuğun zaman içerisindeki kişisel deneyimi, artan motor becerileri ve ailenin yaklaşımı paralel bir değişime neden olacaktır. Tüm bu süreçlerdeki değişkenler ele alındığında okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin; çocuğun yeteneğine, aldığı resim eğitimi-ne ve bu eğitimin gelişim sürecine yaklaşımları, bahsettiğimiz paralel değişimin en önemli unsurlarıdır.

Psikologlar, pedagoglar ve eğitimciler çocuk resimlerini farklı açılardan incelerken; gelişimin bazı boyutlarının birbiriyle etkileşim halinde olduğu unutulmamalıdır. Bir çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel ve yaratıcı gelişiminin yanında, ailenin çocuk üzerindeki tutum ve davranışlarından bağımsız olarak değerlendirmemektedir.

Okul öncesi eğitimi çocukları ele alındığı XIV. Milli Eğitim Şurası'nda (1993) okul öncesi eğitimin tanım ve kapsamı şu şekilde belirtilmektedir: Okul öncesi eğitimi, 0-72 ay grubundaki çocukların gelişim düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyarıcı ve çevre imkânları sağlayan, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerini destekleyen, kendilerini toplumun kültürel değerleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren

ve ilköğretime hazırlayan, temel eğitimin bütünlüğü içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir. Diğler (2012) Mialeret'in okul öncesi eğitimin, çocuğun doğumundan ilkokula girişine kadar olan yaşam sürecindeki eğitim olduğunu vurguladığından bahsetmiştir. Poyraz ve Dere (2001)'e göre ise okul öncesi eğitim "doğumdan ilkokulun başlangıcına kadar olan çocukluk yıllarını içine alan, bu yaş çocuklarının bireysel özelliklerini ve gelişimsel düzeyleri-ne uygun, zengin, uyarıcı çevre imkânlarını sağlayan, onların tüm gelişimlerini toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda en iyi biçimde yönlendiren bir eğitim sürecidir."

Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarında sistemli veya sistemli olmayan bir şekilde sanat eğitimi çalışmaları yürütülmektedir. Hangi yaşta olursa olsun çocukların büyük bir çoğunluğu sanat eğitiminden büyük bir zevk almaktadır. Dışarıdan bakıldığında çocukların ellerini, elbiselerini ve etrafı kirletmelerine neden olmakla birlikte sanat eğitimi, onları hem eğlendiren hem de eğlendirirken birçok yararlar sağlayan etkinliklerin başında gelmektedir (Ulutaş ve Ersoy, 2004).

Literatür Araştırması

Bu araştırmada, okul öncesi dönemdeki çocukların (3 ve 6 yaş) resim eğitiminde, psikolojik ve fizyolojik olarak çizgisel gelişim süreçleri incelenmiştir. Psikolog ve pedagogların yöntemlerine uygun olarak çocuk gelişiminin evreleri ele alınmıştır. Bu evrelerde sanat eğitiminin bir dalı olan resmin çocuk için önemi ve ebeveynlerin davranışlarının çocuklarda ve resimleri üzerinde oluşturdukları olumsuz durumları, ne gibi iyileştirmeler yapılması gerektiği incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda erken çocukluk döneminde resim ve aile tutumuna yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmanın literatürdeki boşluğu doldurması ve

gelecekteki araştırmalara kaynaklık etmesi açısından önemli olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma yapılırken kütüphane araştırması, gözlem, psikolojik yöntem, bellek eğitimi teknikleri kullanılmıştır. Konuyla ilgili kaynaklar araştırılarak, incelenen konular, tanımlamalar ve alıntılarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Resim çocuğun kendisine yönelik algısını olumlu olarak etkiler. Ortaya çıkan ürün, çocuğun gelişiminin yansımasıdır. Erken çocukluk döneminde resim eğitimi, iletişim kurmayı, kendine yönelik olumlu benlik algısı geliştirmesini, kendine olan güvenini kazanmasını, bir etkinliğe başlarken daha istekli olmasını ve çevresi tarafından onore olmasını sağlar. Çocuk için yapılan çizimleri ve değerlendirilmesi, olumlu geri bildirimlerle iletişim kurulması çok önemlidir. Resim yoluyla çocuk bu olumlu geri bildirimleri alma şansı elde eder. Çocuk genetik olarak belli yetenekleri almasına rağmen eğer uygun ortam ve gerekli destek sağlanmazsa bunu ortaya çıkaramamaktadır. Erken çocukluk döneminde, çocuk sanata duygu ve düşüncelerini aktarır. Resim çocuğun zihinsel gelişimi hakkında da ipuçları verir. Çocuğun çizgilerinin gelişimi, kullandığı figürler, sergilediği kompozisyon, nesnelerin orantısı, ayrıntıların yer alışı şekli onun zihinsel durumu hakkında bize ipuçları vermektedir. Çocuk, sanata sosyal gelişimini yansıtır. Arkadaş ilişkileri nasıl, toplumsal normları algılayışı, sosyal ortamdaki kişilerin çocukla ilişkisi sanata yansıtılmaktadır. Resim çizen çocuk hayallerini ortaya koyar ve geleceğine ayna tutar. Bu araştırmada erken çocukluk dönemi, anne-baba tutumunun çocuk üzerinde gösterdiği etkinin resim eğitiminde olumlu ya da olumsuz kalıcı etkiler oluşturduğu gözlemlenmesi ele alınmıştır.

Çocuk Resmi

Çocuğun resimlerdeki ifade zenginliği, yaşama ilişkin görgü ve edinilen bilgilerle

yakından bağlantılıdır. Görsel algılama, çocuğun diğer duyuşsal, bilişsel becerilerine göre en etkili olanıdır. Birçok eğitimci ve araştırmacının saptadığı gelişim kuramları, çoğunlukla çocuk resimleri üzerinde yapılan sayısal gözlem ve incelemeye dayanmaktadır. Bu nedenle saptanan çizgisel özellikler her kuramda hemen hemen aynıdır. Ancak araştırmacıların ayrıldıkları nokta, bu çizgilerin oluşum biçimleri üzerindedir; bu biçimlerin zihinsel bir soyutlama sonucu kavramlarına mı bağlı, yoksa doğrudan görsel algılarına mı bağlı olduğudur. Yani çocuk bildiğini mi çizer, gördüğünü mü? Yapılan deneyler ve araştırmalar çocukların hem gördüklerini hem de bildiklerini çizdiklerini gösterir. Küçük çocuklarda tam bir kavram oluşmadığı için çizgileri her ne kadar bir soyutlama gibi görünse de algılarına bağlı anlık izlenimlerin etkisini taşır. Çocuk büyüdükçe resimleri algısal kavramsal bir süreci yansıtır (Kırışoğlu, 1998).

Çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişim sürecine ilişkin olarak beraberinde sanat etkinliklerinde de belirgin olarak bir değişim olduğu gözlemlenir. Zemine, kâğıda konulan ilk leke ve çizgi, gün geçtikçe birer yapıt evresine dönüşerek ergenlik dönemine kadar devam eder. Çocuğun gelişimi beş evrede ele alınırken, okul öncesi dönemde; karalama dönemi (2-4 yaş), karalama döneminden şema dönemine geçiş (3-5 yaş) ve şema öncesi dönem (4-6 yaş) olarak ele alınabilir.

Karalama Dönemi (2-4 yaş):

İlk zamanlarda çocuğun kalem tutmasından sonra gerçekleşen zemin üzerine lekeler bırakması ve geliştiği güzel çizgiler oluşturması karalama döneminin başlangıcı olarak sayılabilir. Çocuğun ilk çizgisel işaretleri gelişimi açısından önemli sayılabilir. Çocuk kâğıt üzerindeki karalamalarıyla kendisini ifade etmeye başlar. Başlangıçta kâğıt, çocuk tarafından, içinde grafik işaretlerinin uçtuğu bir kap gibi ele alınır. Çocuk ne mesafeyi ne resmin temelini ne de sağ

ve solunu göz önünde bulundurur. Bu eksiklik Piaget ve Inhelder'in çocukta mekân kavramının üzerinde yaptıkları araştırmalara uymaktadır (MeiliDworetzki, 1966).

Genelde araştırmacılar ilk dönem karalamalarından çoğunun herhangi bir şeyi temsil etmek niyetiyle yapılmadığında birleşirler. Hem Luquet hem de Piaget, bu ilk karalamalarını yalnızca oyun ve alıştırma olarak görmüşlerdir (Piaget ve Inhelder; 1969). Bu ilk karalamaların ve lekelerin bir şey ifade etmeksizin çizilmiş olabileceği, büyük ölçüde motor becerilerinin etkisiyle oluşan yapıtlar olduğu ileri sürülmektedir.

Karalama evresinden önce çocuklarda dokunsallık ön plandadır. Gelişiminin ilk yıllarında keşif ve icat döneminde olan bu çocuk nesnelere tanımaya ve tanımlamaya başlar, kâğıt ve kalem ile tanıştığı anda eli amaçsız şekilde kâğıt üzerinde dolaşırken çizgiler bırakır. Çocuk oluşan çizgileri görür ve onların yaratıcısı olduğunu anlar. Bu istem dışı eseri yetişkinler anlamsız bulabilir, fakat çocuk için bu, faaliyetinin bir ürünü, kişiliğinin yansımasıdır. Başlangıçta yaratıcı olan güç, zamanla yeniden canlandırılmak istenen bir zevkin kaynağı olur (Yavuzer, 2017).

Naville, karalamaların elin veya kolun basit bir devinimsel-hareki anlatımından doğduğunu söylerken, onların, grafik mekânda gerçekleştirilen resim ve yazı faaliyetlerinin tümü demek olan grafizmin kaynağı olduğunu kabul etmektedir. On ikinci ayda görülen çocukların ilk karalamaları gelişimlerine paralel olarak ilk adım atmalar, ilk kelimeleri söylemeleriyle aynı zamanda ortaya çıkmaktadır. Wallon'a göre (Samurçay, 1975) "Resim kendiliğinden doğar ve çocuğun kendine özgü çizgilere verdiği yoruma dayanır." Çocuğun kâğıt üzerindeki ilk çizgileri ve karalamalarının, gelişimi ilerledikçe belirli bir düzen içine girdiği görülmektedir ve yetişkinler tarafından tanınabilecek düzeyde çizgilere dönüşür. Çocuklar bu

çizgisel karalama dönemlerinde hızlı gelişim gösterdiği dikkat çeker.

Bu karalamalar ise üç kategoride toplanır.

1. Kontrollü karalamalar
2. İsimlendirilen karalamalar
3. Bir rahatsızlığı dile getiren karalamalar ya da çizgilerdir.

Çocuk bu dönemde karalamayı keşfetmiş parmaklarını motor becerilerinin gelişimine göre hareket ettirebilir şekilde karalamalar yapar. İleriki dönemlerde ise çocuk zaman içerisinde kendi çizgileri ile etrafındaki şekil ve nesnelere benzerliğini fark ederek her çizimde var olanın üzerine yeni çizgiler eklemektedir. Bu benzerliği fark eden çocuklar resimlerini anlamlandırmaya ve yorumlamaya başlar. Şöyle ki her çocuk çizgilerinde farklı anlam ortaya koyar. Aynı karakteri taşıyan çizgileri çizen 3 yaşındaki iki farklı çocuktan biri çizgisi annesini ifade edebilmekte, diğeri ise babasını ya da başka bir nesneyi yorumlayabilmektedir. Çocuklar gelişim gösterdiklerinde ebeveynlerinden veya çevreden etkilenmeleriyle anlatım gücünü kuvvetlendirebileceklerdir.

1948 ve 1981 yılları arasında yüz binlerce çocuk resimleri üzerinde yaptığı araştırmalarla tanınan Psikolog Dr. Rhoda Kellogg (1910-1987), özellikle farklı ülkelerdeki çocuklar tarafından yapılmış binlerce resmin koleksiyonunu oluşturmuştur. 2-6 Yaş arası çocukların çizim özelliklerini gösteren 7.500'den fazla resim vardır. Kellogg'ın araştırma kapsamındaki bu resimler mikro filme alınmış olup, bugün (ABD) Appalachian Üniversitesi'ndeki kütüphanenin koleksiyonundadır. Kellogg'ın yorumlarını da içeren resimler, bu alanda çalışan psikologlar ve çocuğun sanatsal gelişimi ile ilgilenen eğitimciler için önemli bir referans kaynağı olarak görülmektedir.

Çocuk resimlerini sistemleştiren Kellogg, okul öncesi çocuğun çizgisel gelişimine en ilginç

açıklamayı getirmiştir. Kellogg, çizgilerin doğal bir süreç içinde birbirinden etkilenecek şekilde geliştiğini söyler. Bu gelişimde çocuk bir düzen ve bir uyum aramaktadır.

Kellogg (1969), 1,5-2 yaş arasındaki çocukların ilk başlarda yaptıkları karalamaların daha sonra bir dizi düzenli şekiller haline gelerek ve aşama aşama ayırt edilebilir şekillere dönüşüp, sonra da ilk simgesel çizimlerin 3-4 yaşlarında tamamen yapısal blokları oluşturan çeşitli karmaşık şekillere dönüştüğünü iddia eder (Somerville ve Hartley, 1994). Çocuğun bu artistik davranışı ve çabası Gestalt'ın öğrenme kuramı ile yakından ilgili olduğu görülür. Çünkü çocuklar, başlangıçta çevrelerinde gördükleri varlıkları nesnelere bütün olarak algırlar. İlerleyen gelişim dönemlerinde ise bütünü oluşturan parçalar arasındaki ilişkileri algılayıp organize ederek yorumladıkları görülebilmektedir. Karalama devresinin son dönemlerinde belli belirsiz göze çarpan ilk betimlemeler Cyril Burt'a göre (Stevenson, 1968) "Lokalize Çizimler" olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla çocuk, bir nesnenin parçalarını görüp onları çizmeye başlar.

Kontrollü çizgiler çocuklarda motor koordinasyonunun gelişmesiyle gerçekleşir. Yani çocuklar, kol hareketi ile çizgiler (en, boy, diyagonal, dairesel) arasındaki ilişkiyi fark ederler. Çocuk, kontrollü karalamaya başladıktan sonra görsel kontrolden ve yaptığı işaretlerden haberdar olur. Bir başka deyişle bunları keşfetmeye başlar. Çocukların çoğu bu tür karalamaları büyük bir coşku ile yaparlar, çünkü onlar için görme ve hareketle ilgili gelişim arasındaki koordinasyon başarı açısından büyük önem taşır. Göz-el koordinasyonunun görüldüğü bu kontrollü karalamalarda çocuk yeni hareketlerinden, yeni uyarımları keşfetmeye, keşfettikçe de haz duymaya başlar (Yavuzer, 2017).

Çocuklar, yaptıkları karalamaları bir nesne ya da obje olarak adlandırmaya başlarlar (Aslında bu çizgiler hiçbir nesne veya objeye

benzemez, onlar hala bir karalamadır). Çocukların bu şekildeki davranışları önemli bir gelişmedir. Bu, onların şekiller ile ilgili düşünmeye başladıklarına işaret eder. Çevrelerindeki yaşam ile ilişki kurarlar, şekillerin yapılarını algırlar. Bazı geometrik formları bir nesne veya bir insan figürü olarak isimlendirirler. Örneğin, "Baba" kavramı çemberin içinden aşağıya doğru uzanan iki çizgi (bacaklar) olarak betimleyebilirler.

Buna göre 2,5 ve 3 yaş grubundaki çocukların çizgisel özellikleri; çizgiler anlamsız olup, omuzdan hareketli, kuvvetli, saat yönünde, sağdan sola doğrudur. Çizgiler amaçlı, düzensiz fakat dikkat merkezlidir (bunlar sözel olarak adlandırılabilir). İlk taklit edici çizimler, bilek hareketleri kol hareketleriyle yer değiştirmiştir. Parmaklarını kullanma ve yetişkinleri taklit etme çabaları görülür. Çizgilerde belirginlik ve bir nesnenin özel parçalarını birleştirmeyi araştırır ve bir üst basamağa geçiş özelliklerini gösterir. Özellikle pastel boya kullanımında uzun şeritler halinde çizim, büyükçe lekeler şeklinde de boyamalar görülür. Denetimsiz, kısa süreli, doğal boyamalar görülür. Renk kavramı yoktur, renkleri kısa fırça darbeleriyle kullanırlar.

Karalama Döneminden Şema Öncesi Döneme Geçiş (3-5 yaş):

Şema öncesinde çocuğun çevresindeki varlıkların çizgisel olarak betimlenmesinde algı, imge yetisi, oran, mekân kavramı ve duygusal özellikler belirleyici bir faktör olarak görülür. Bu faktörler çocuğun genel gelişimiyle paralel değişimler gösterir. Karalama dönemlerinin sonlarında çocuklar artık figürler çizmeye başlarlar ve yaptıkları ilk girişimler basit ve eksiktir. 3 yaşında olan bir çocuk insan figürü resmetmeye başladığında ilk çizdiği şey bir dairedir ve bu daire onun için kafayı ifade eder. Çocuk, yaptığı resimde en önemli gördüğü kısım

kafadır. Gözler, burun, ağız orantılı yerlerde olmasa da yüze yerleştirilecektir. Üç yaşından sonra çocukların çizdiği figürler belirli basit formüller ve şemalara benzer gibidir. Örneğin bu dönemdeki çocukların tipik insan figürü çizimlerinde daire, kafa olarak yer alır ve dairenin herhangi bir yerinden geçen çizgiler kol ve bacak olarak nitelendirilebilir.

Dört yaş çocuklarında ise kollar ve bacakları temsil eden uzantıları kafaya ekleyerek figür çizmeye çalışırlar. Kafadan dikey düzlemde aşağıya inen iki çizgi bacakları, yatay düzlemde sağ sol olarak çizilen çizgiler kolları, kafaya yerleştirilen noktalar ise gözleri ifade etmektedir. Bu dönemde çocuklar şematik çizimlerden çok simgesel ifadeler kullanırlar. Çocuklar oluşturdukları ilk sembollerden sonra elde ettikleri bilişsel güç ile değişik varlıkların betimlemelerine karşı duyarlı oldukları görülür. Bu durum özellikle görsel kontrolün denetim altına girmesi, göz-el koordinasyonunun başlamasıyla üç yaşından itibaren oldukça hızlı bir gelişme izler.

Bir şeylerden haberdar olmanın ilk göstergeleri, eğri dairelerden oluşan (mandala) çizimlerdir. Dairenin keşfedilmesi; çocuğun daha sonraları güneş, insan kafası çizimlerine ilişkin önemli duyuşsal güç olarak görülür. "Mandala" olarak tanımlanan dairesel çizimlere ilişkin yapılan araştırmalarda, çocukların resimlerinde bütün dünyada (Hangi din, ırk veya kültürden olursa olsun) ortak evrensel özellikler gösterir. Bunlar, çocuğun karalama devresinden sonra ortaya çıkan ilk tematik şekillerdir. Daha sonraları dairelerin ortasına veya sağında solunda birleşmiş-toplanmış şekiller, sıkça görülen özelliklerdir.

Çok değişik biçimlerde çizilen dairesel şekiller veya "Mandalalar", binlerce çocuğun çizimlerinin analizini yapan Rhoda Kellogg'a göre (Gaitskell ve Hurwitz, 1970) çizme ile sunuş-gösterme arasındaki son evre olarak görünmektedir. Carl Jung ve Rudolf Arnheim,

mandalay, (Sinir sisteminin temel bir özelliği olarak) fiziksel bir koşuldan çıkan ve (En basit haliyle düzenlilik isteği nedeniyle) aynı zamanda psikolojik bir gereksinim olan, kültürden bağımsız, evrensel bir sembol olarak görmektedir. Bu dönemde çocukların, renkleri içgüdüsel olarak sezgileriyle kullanma eğilimi içinde oldukları görülür. Bu durumda onların renk seçiminde bilinçli değil, renklerin çekici etkisiyle duygusal davrandıkları düşünülür (Linderman, 1997). Geniş, düz fırçalar ile renk bölgelerini oluşturma istekleri yüksektir. Bazen de çocuklar, bu renk bölgelerinin etrafına farklı renklerle çizgiler çekebilirler ve bu tür uygulamalardan son derece etkilenirler. Lekeseli nokta vuruşlarla, yukarıdan aşağı ve yatay olarak fırçayı kontrollü bir şekilde çırparak, boyayı sıçratarak denemelerde bulunabilirler.

Görsel, Bilgisel Süreç

Çocuğun resimlerindeki ifade zenginliği, yaşama ilişkin görgü ve edinilen bilgilerle yakından bağlantılıdır. Görsel algılama, çocuğun diğer duyuşsal, bilişsel becerilerine göre en etkili olanıdır. Birçok eğitimci ve araştırmacının saptadığı gelişim kuramları, çoğunlukla çocuk resimleri üzerinde yapılan sayısal gözlem ve incelemeye dayanmaktadır. Bu nedenle saptanan çizgisel özellikler her kuramda hemen hemen aynıdır. Ancak araştırmacıların ayrıldıkları nokta, bu çizgilerin oluşum biçimleri üzerindedir; bu biçimlerin zihinsel bir soyutlama sonucu kavramlarına mı bağlı, yoksa doğrudan görsel algılarına mı bağlı olduğudur. Yani çocuk bildiğini mi çizer, gördüğünü mü? Yapılan deneyler ve araştırmalar çocukların hem gördüklerini hem de bildiklerini çizdiklerini gösterir. Küçük çocuklarda tam bir kavram oluşmadığı için çizgileri her ne kadar bir soyutlama gibi görünse de, algılarına bağlı anlık izlenimlerin etkisini taşır. Çocuk büyüdükçe resimleri algısal kavramsal bir süreci yansıtır (Kırıçoğlu, 1998).

Şema öncesinde çocuğun çevresindeki varlıkların çizgisel olarak betimlenmesinde algı, imge yetisi, oran, mekân kavramı ve duygusal özellikler belirleyici bir faktör olarak görülür. Bu faktörler çocuğun genel gelişimiyle paralel değişimler gösterir.

Karalama devresi, çocuğun resim etkinliğinin ilk evresidir. 2-4 yaş arasında olan bu devrede oluşan çizgiler, kol ve bedenin dinamik devinimlerinin sonucudur. Özellikle bu devrede çocuk önceden edinmiş olduğu algı ve görsel düşüncelerin bir ifadesi olarak çizimlerini gerçekleştirir. Örneğin, bir "Anne" resminin çiziminde asla annesinin karşısına geçip onu model olarak kullanmaz. Çünkü çocuk, annesini anlık görüntüsüyle değil, hatırladığı veya düşündüğü gibi betimlemeye çalışır. Onun için asıl olan "Anne" imgesinin kendi kafasında oluşturduğu sembollerin dışavurumudur. Yetişkinlere göre bu tür anlaşılmasız çizimler, çocuğun daha önce yapmış olduğu karmaşık çizimlerden çok farklı değildir. Karalama döneminde oluşturulan ilk çizgiler başlangıçta içgüdüsel olmakla birlikte sonradan birbirinden bağımsız gibi görünen dairesel, elips ve dalgalı çizgilerde bazı tanımlamaları amaçlar.

Çocukların genellikle ilk defa çizdikleri bazı ilkel sembol ve işaretler bir şeylerden haberdar olmanın göstergesi olarak düşünülür. Nitekim, Kellogg'a göre çocuklar, çizimlerini oluşturmak için bazı geometrik şekilleri (üçgen, dikdörtgen, oval, çarpı) kullandıklarını, tema olarak da evler, bitkiler ve hayvan betimlemeleri sıkça tercih ettikleri, renkleri ise rastgele kullandıkları dikkati çeker. Örneğin, ilk defa üç yaşında güneş resimleri çizdikleri görülür. Aynı dönemde bazı çocuklarda ise çizdikleri (haç işareti şeklindeki) insan figürlerinin saç ve giysilerinde belli belirsiz ifadeler fark edilir. Çizgi ile sınırladığı yüzeylerin içini boyama eğilimleri vardır. Yaptığı resimleri başkalarına gösterme, coşkulu ve çok sık

kâğıt değiştirme davranışları dikkati çeker. Çocuklar oluşturdukları ilk sembollerden sonra elde ettikleri bilişsel güç ile değişik varlıkların betimlemelerine karşı duyarlı oldukları görülür. Bu durum özellikle görsel kontrolün denetim altına girmesi, göz-el koordinasyonunun başlamasıyla üç yaşından itibaren oldukça hızlı bir gelişme izler.

Şema Öncesi Dönem (4-6 Yaş)

Zihinsel büyümede ileri adım atan çocuk, artık gerçek objelerin yerini alan zihinsel sembollerini biçimlendirme objelere ve olaylara işaret etmek için kelimeleri kullanabilme, objelerin gruplamalarını yapabilme (çoğu kez tutarsız olarak) ve çok basit düzeyde akıl yürütme ve olasılıkla kelimelerden çok zihinsel imajlar kullanma yeteneğine ulaşır. Çocuk ortalama dört yaş dolaylarında bazı durumlarda Piaget'nin sezgisel düşünme diye adlandırdığı döneme doğru (4-7 yaş) hareket etmeye başlar. Çocuklar bu dönemde yetişkin tipi mantık kurallarına uygun düşünme yerine sezgilerine dayanarak akıl yürütür ve açıklar (Charles, 1992. Akt. Ülgen).

Bu dönemde çocuğun artistik etkinlikleri coşkulu belirtilerle bağlantılı olup, onun öz benliği ile eşyalar arasındaki etkileşimler sonucunda gerçekleşir. Objelerin belirsiz ayrıntılarını fark etmesine rağmen bir süre daha karalamalarını sürdürür. Yaptığı resimler (çizgiler) üzerinde hemen hemen hiç konuşmaz. Zamanla çizgilerle gerçek objeler arasında belli belirsiz benzeşimler görülür (Artut, 2002). Çizgi, objenin gerçek yansıması olarak görülür.

İçgüdüsel değil, daha çok düşüncelerini dile getiren konuları yapma çabaları ile dikkati çeker. Çizdiği şekiller yatay veya dikey konumdadır. Dört yaşına doğru da çizimler hakkında yorum yapmaya çalışarak kimilerini de isimlendirir. Yaş ilerledikçe şema öncesi devrenin özelliklerine uygun çizimler ve yorumda anlamlı değişkenlikler

görülür Çocuklar için gördükleri ve bildikleri şeyler hakkındaki düşünce ve duygularını sözcüklerle anlatmak zordur. Devim duygusuyla meydana getirilmiş bir ürün, onların sözcüklerle anlatamayacakları birçok şeyi ifade eder (San, 1979).

Şema öncesi dönemde çocuk, iç dünyasında oluşturduğu kurguyu gerçek hayatla ilişkilendirme endişesi yaşamaya başlar. Bu dönem işlem öncesi dönemin bir parçasıdır. Çocukta artık sembolik düşünce, bağlantıları görme ve sınıflandırma, sayıları anlama yeteneği yavaş yavaş artmaktadır. Çocuk artık kendisini çevrenin bir parçası olarak görmeye, çevresindeki nesne ve insanlarla özdeşim kurmaya başlar. Bu dönemde çocuk resim yapma, düşünme ve gerçek arasındaki ilişkileri keşfetmeye başlar (Malchiodi, 2005). Bu durum sadece çocuk için değil ebeveyn ve çevresindeki diğerleri içinde önemlidir; çünkü çocuğun düşünme ve oluşturma sürecinin somut kaydı ellerinde olacaktır.

Genelde dört yaş civarında çocuklar, oldukça tanınabilecek biçimler oluşturmaya başlar. Bununla birlikte, kesin olarak bunların ne olduğunu söylemek oldukça zordur. Ancak beş yaşlarında evler, insanlar, ağaçlar tanınmaya başlanır; çocuk altı yaşına geldiğinde şekiller ve konulu olmaya başlar. Bu, ön operasyonel dönemdeki çocukta görüş büyük ölçüde öznel, duyguların egemenliğindedir ve hayallerle doludur. Bu görüş kültürel ya da mantıksal kısıtlamalarla biçimlendirilmemiştir (Yavuzer, 1992).

Dördüncü yaşın başlarında, çocuk zihinsel büyümede büyük bir adım atar. O artık gerçek objelerin yerini alan zihinsel sembollerini biçimlendirme objelere ve olaylara işaret etmek için kelimeleri kullanabilme, objelerin gruplamalarını yapabilme (çoğu kez tutarsız olarak) ve çok basit düzeyde akıl yürütme ve olasılıkla kelimelerden çok zihinsel imajlar kullanma yeteneğine ulaşır. Çocuk ortalama dört yaş dolaylarında bazı durumlarda

Piaget'nin sezgisel düşünme diye adlandırdığı döneme doğru (4-7 yaş) hareket etmeye başlar. Çocuklar bu dönemde yetişkin tipi mantık kuralları yerine sezgilerine dayanarak akıl yürütür ve açıklar (Charles,1992. Akt. Ülgen).

Bu dönemde çocuğun artistik etkinlikleri coşkulu belirtilerle bağlantılı olup, onun öz benliği ile eşyalar arasındaki etkileşimler sonucunda gerçekleşir. Objelerin belirsiz ayrıntılarını fark etmesine rağmen bir süre daha karalamalarını sürdürür. Yaptığı resimler (çizgiler) üzerinde hemen hemen hiç konuşmaz. Zamanla çizgilerle gerçek objeler arasında belli belirsiz benzeşimler görülür (Artut, 2002). Çizgi, objenin gerçek yansıması olarak görülür. İçgüdüsel değil, daha çok düşüncelerini dile getiren konuları yapma çabaları ile dikkati çeker. Çizdiği şekiller yatay veya dikey konumdadır. Dört yaşına doğru da çizimler hakkında yorum yapmaya çalışarak kimilerini de isimlendirir. Yaş ilerledikçe şema öncesi devrenin özelliklerine uygun çizimler ve yorumda anlamlı değişkenlikler görülür.

Şema öncesi dönemindeki çocuklar yaptıkları resimleri ailelerine ve çevrelerine göstermek, yorumlamak ve hikâyelerini anlatmak isterler. Bu paylaşma çabası çocuklar için önemlidir benlik kavramının oluşumuna yardımcı olur. Çocukların çizdiği resimler kişiliklerinin ve çevresinin yansımasıdır.

Cyril Brut, karalamanın son evresi olan 4 yaş grubu çocukların ortak çizgisel özellikleri şu şekilde belirlenmiştir (Stevani, 1968). Bu yaş aralığındaki çocukların görsel kontrolleri gelişmiştir. Örneğin, bir insan figürü çiziminde; ayaklar bir çizgi, gözler ise bir nokta şeklindedir. Eller, kulaklar, saçlar ve ağız-diş belirgin bir şekilde görülür. Baş çiziminde yuvarlaklar favori şekil haline gelmiştir. Çocuk çizimini daha gerçekçi bir şekilde gösterebilmek için bazen ikinci bir yuvarlağı gövde için, ikinci bir çift çizgiyi de kollar için kullanabilir. Parçadan bütüne bir

sentez oluşturamama güçlüğü çekildiğinden çocuk bu çabayı sık sık denemez.

Çocuğun bütün nesne ve kişileri üç boyutuyla birlikte tamamen gösterme isteğidir. Arka arkaya gelen iki figürün arkadakinin büyük kısmının görünmemesine rağmen arkadaki figürü yatırarak tamamen gösterir. Ya da bir evin ön kısmı, yan kısmı ve arka kısmının birlikte vermeye çalışması çocuğun bildiği gerçeği yansıtmaya çabasıdır. Bu dönemdeki çocuklara çizdirilen resimler incelendiğinde resimlerin çoğunda mekânı sınır ve yer çizgileriyle verdikleri görülmüştür. Bu dönemde en çok insan figürü çizilir. Figürler genelde çöp adam şeklindedir. Figürlerde görülen özellikler daha çok iribaş figürlerin gelişmemiş bir baş (Daire) ve çoğunlukla iki bacak (Daireden çıkan iki çizgi) oluştuğu düşünülür. Başta bazen gözler burun ağız bulunur (Malchiod, 2005).

Çocuğun bu dönemde çizdiği şemalarla, karalama dönemindeki gibi soyut değildir, şema okunabilir durumdadır. Daha çok ana renk ve ara renkler kullanır, ana renklerin adlarını bu yaşta öğrenir ve söyler. Çocuk resim çizerken kompozisyondaki nesnelerin tümüyle değil çizdiği figür ya da objenin kendisiyle tek tek ilgilenir. Fakat çocuğun duygusal ilişkisinin yoğun olduğu nesne daha fazla ayrıntı, ilgi ve zenginlikle öne çıkar. Çocuk resim çizmekten haz alan çocuk bol miktarda insan figürü çizip ayrıntılarını verir, resim kâğıdını doldurma endişesi de yaşar. Bu çocuklar resim çizerken nesnelere genelde aynı boyda çizerler. Örneğin, bir çiçek ile bir insan figürünü aynı boyda çizmektedir.

Anne ve Babanın Aile İçinde Çocuğa Karşı Tutum ve Davranışının Önemi

Anne ve babanın zihinlerinde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda, daha doğumdan önce hayali bir çocuk kavramı oluşur. Dünyaya gelen çocuk, anne ve babanın beklentilerine uymadığı takdirde kırgınlıklar oluşur ya

da hayaline uygun yetiştirme olasılıklarına inanırlar. Aksi halde anne ve babada psikolojik olarak reddetme tavrı gelişir. Erken çocukluk döneminde, çocuğun yaşamındaki etkili sosyalleştirme kurumu ailedir. Bu dönem, çocukta başkalarını taklit eğiliminin en yüksek olduğu evredir.

Aile, toplumun kültür değerlerinin bir kuşaktan diğerine aktarılması şeklindeki temel eğitim işlevinin yanında, özellikle erken çocukluk döneminde, çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleştirme işlevine de sahiptir. Aile, bir kurum olarak çocuğun alacağı kavramları seçerek vermekte, onları yorumlamakta ve sonucu değerlendirmektedir. Bu seçici ve değerlendirici süreç, çocukta kişisel ve sosyal davranışlarla ilgili değer duygusunun gelişmesiyle sonuçlanmaktadır. Hiç kuşkusuz çocuğun bulunduğu kültür çevresi içinde yer alan ve onu etkileyecek olan gelenek ve kurallarda vardır. Ancak yargıların oluştuğu, tercihlerin yapıldığı ya da en azından etkilendiği yer ailedir. Kişiliğin gelişmesi, bir dizi tercihin geliştirilmesiyle odaklıdır. Bu tercihler bireyin değerlerini temsil eder ve geniş ölçüde ailenin koşullandırılmasının bir sonucudur (Yavuzer, 2017). Bütün bunlardan sonra denilebilir ki, çocuğun yetiştiği ailenin yapısı, genişliği, sosyoekonomik ve kültürel düzeyi onun ilk sosyal deneyimlerini, dolayısıyla duygusal ve sosyal deneyimlerini etkileyecektir (Özen, 2001). Çocuğun benlik kavramı, yetişkinlerin ona yönelttikleri tutumların bir yansımasıdır. Bu nedenle ana babasından gelen itici tutumlar, çocuğun kendini değersiz bulmasıyla sonuçlanır. İstenen davranışları gösterdiğinde desteklenmeyen çocuk, onaylanan ve onaylanmayan davranışlarının ayrımını yapmakta zorluk çeker. Sonunda umudunu keserek, anne-babasının onayını sağlama çabalarından vazgeçer. Buna karşılık, istenen davranışları gösterdiğinde desteklenen çocuk, onaylanan davranışlarının hangileri

olduğunu öğrenir. Bu ortam, özgüvenli ve otonom bir çocuk yetiştirmenin ön koşuludur (Yavuzer, 2015).

Resim Eğitiminde Anne-Baba ve Çocuk

Erken çocukluk dönemi resim eğitiminde anne-babaya düşen görev çocuğun bulunduğu çevrede, duygularını harekete geçiren birçok uyarıcının çocuğun sosyal etkinlikleri üzerinde de oldukça güçlü bir etkisi olduğunu unutmamasıdır. Çocuk resimlerinin geneli, duygusal değerleri ve nitelikleri çocuğun anne - baba ve çevresine olan ilişkiler sonucu ortaya çıkar.

Erken çocukluk döneminde daha öncede değinildiği gibi örnek alma durumu söz konusudur ve bu dönemde taklit etme model edinme her şeyden daha değerlidir. Çocuk çevresinde ve ailesinde gördüğü her şeyi alt belleğinde biriktirir ve yaptığı resimlerde bu yaş gurubu çocuklarında resim, iletişim aracı olarak görülmesine ve resim analizi yapılarak çocuğun psikolojisine değinilebilir.

Özellikle üç yaşından itibaren çocuğun motor gelişiminin yanı sıra bedensel, ruhsal ve sosyal yönden hızlı bir gelişme sürecine girdiği görülür. Erken çocuklukta özellikle çocuk tarafından gerçekleştirilen sanat etkinliği çocuğun algı, beceri ve yaratıcı gücünün bir göstergesi ve zamanda duygusal ve sosyal eğitiminin belirleyici, etkili, dinamik bir unsuru olarak da görülür (Artut, 2004).

Resim yapmak sadece iletişim aracı, yaratıcılığı geliştirmek gibi görünse de erken çocukluk için ailesi ve çevresinden, oluşturduğu resim hakkından olumlu yorumlar alabilmek, kendisine değer verildiğini ve dinlediklerini hissettirmek çocuktaki güven duygusunu ve kendini ifade edebilme yetkinliği kazandıracaktır. Aksi halde yapılan araştırmalar sonucu çocukların yapmış olduğu resimler, baskı altında ya da sözlü şiddete maruz kalmış, temel güven duygusunu geliştirememiş çocukların ileride

ruhsal bozukluklar yaşadığı, aşırı kıskanç ve bencil olduğu, sabırsızlık ve saldırganlık gibi asosyal davranışlar gösterme olasılıklarının fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Her ailenin çocuk büyüme tarzı farklıdır. Kimi güvenlik odaklıdır, kimi özgürlük. Kimi disiplin, kimi de rahatlık odaklıdır. Kimi çocuğunun hayalini gerçekleştirmeye çalışır, kimi çocuğu üzerinden kendi hayallerini. Ne tercih edilirse edilsin verilen yönergelerin, çocuğun ilerideki hayatında başarı oranını etkilediği ortaya çıkmıştır.

"California Üniversitesi Gelişim Psikoloğu Diana Baumrind, 1960'larda farklı ebeveynlik tekniklerini ve bunların çocuklar üzerindeki etkilerini araştırmış. Eğitim tarihinin en önemli araştırmalarından kabul edilen çalışmaya göre, üç tip ebeveyn belirlemiş, 1983'te Psikologlar Eleanor Maccoby ve John Martin, dördüncü olarak "ihmalkâr"ı da eklemişler. Sonuç olarak dört yaygın ebeveyn stili ortaya çıkmış, bunlar:

Otoriter aileler

Müsamahakâr aileler

İhmalkâr aileler

Demokratik aileler (Sekman ve Eriş, 2018).

Aile araştırmalarını erken çocukluk sanat gelişiminde ele aldığımızı düşündüğümüzde, oldukça çok karşılaştığımız hatta içinde kendimizi bulduğumuz yapılar olduğunu fark edilecektir.

İçinde bulunduğu ailede çocuk sürekli eleştirilir, omuzlarına gerçek dışı beklentiler yüklenir. Duygusal olarak çocuktan uzakta ve duygularını önemsemez yaptığı resimleri görmezden gelindiğinde, başarıdan değil başarısızlığa ait vurgular oluşturulur. Örneğin, "Bir ev çizememişsin, bir kere de anlasan" gibi çocuğun resme karşı ilgisine sekte vuran, artık yapamama ve üretememe korkusu ve beğenilmeme kaygılarına neden olan bir sonuç ortaya çıkar. Bu da özgüven eksikliğine sebep olabilir. Bu tür ailelerin çocukları sürekli mükemmel olma çabası içerisine girer. Bu

çaba dışarıdan mükemmel görüntüsü verse de çocuğun hissettiği “Ne yapsam olmuyor” hissi ortaya çıkar ve bu durum bir şekilde çocuğun resimlerine çizgisel ya da renk olarak yansır.

Her ne kadar bir ebeveyn olarak erken çocukluk döneminde çocuğu özgür bırakıldığına inanılsa da resim yaparken ya da bir etkinlik oluştururken çocuğa ebeveynin kendi tercihleri doğrultusunda, öğretmek amaçlı dahi olsa bilgilerle sınır koymamak ve müdahale etmemek gerekir. Çünkü yapılan her müdahale aslında çocuğun bilinçaltını ve düşüncelerini değiştirmek ve hayal dünyasının daraltılmasına, farkında olmadan hayal kırıklığına sebep olabilmektedir. Örneğin, çocuğun bir bulut çizip içini kırmızıya boyamasına karşı, “Bulut kırmızı olmaz” demek, çocuğun henüz o algıya ulaşamamış olması nedeniyle yanlış yaptığı, hiçbir şeyi bilmediği ve yapamadığı, hatta annesi-babası gibi çizemediği hissini oluşturabilir. Erken çocukluk döneminde çocukların özgür ve özgün olmasına yardımcı olunmalı ve sadece ona sınırı olmayan ortam ve malzeme hazırlanmalıdır. Erken çocukluk dönemi biçimlendirilebilen bir kil gibidir, ebeveynin isteklerine göre şekillendirmek ona zarar verir.

Sonuç Ve Öneriler

Okul öncesi eğitim döneminde çocuklarda resim yapmak onların hayal dünyalarının zenginleşmesine ve yaratıcılıklarının

gelişimine katkı sağlar. Resim yapma süreci çocuğun kendisini en özgür hissettiği ve hayal dünyasının sınırlandırılmadığı bir dönemi işaret eder. Bu özgürlüğe, çeşitli yönlendirmelerle çevresi tarafından kesinlikle müdahale edilmemesi gerekir. Çocuğun resmi tamamladıktan sonra resimde ne anlattığı, neler ifade ettiği gibi konularda konuşulması, çocuğun motivasyonunun artmasını sağlayabilecek sorular yönlendirilmesi oldukça önemlidir. Ayrıca çocuğun kendi yaptığı resmi değerlendirmesine olanak vermek, onu dinlemek, onaylamak, hoşnutluk belirtmek çocuğun gelişiminde olumlu davranışlar göstermesine neden olacaktır.

Çocuğun olumlu davranışlarının geliştirmesinde aile tutumu önemlidir. Bazı anne-babalar karalama döneminde olan çocuklara yardımcı olma isteğinde bulunurlar. Örneğin, bir evin, bir kuşun, bir arabanın, bir insanın nasıl çizildiğini anlatmaya çalışmaktan, bunların çiziminde şema, şablon ve çoğaltmaların kullanıldığı yönlendirmelerden kaçınmak gerekir. Bu tür davranışlar anne-baba ya da çocuk tarafından duygusal kırıklığa neden olabilir. Çünkü bu dönemde çocuğun özgün çizimleri çocuğa haz vermektedir. Her bir resmin içinde kişiliklerinin yansımaları gördüğümüz bu çocuk çizimlerinde, ebeveynlerin çocuğun resimlerine müdahale etmesi, onları değiştirmeye çalışması, çocukların tutum ve davranışlarının bozulmasına neden olabilmektedir. Örneğin, bir resimde

kendi başına anlam arayan anne ve babalar, kendilerince yükleyemedikleri anlamların sebebini çocukta aramakta ve "Bu ne?", "Böyle çizim mi olur?", "Hiçbir şeye benzememiş" şeklinde kurulan cümleler ve yaklaşımlar, kendini yalnız hissetmesine sebep olacaktır. Bununla beraber, çocuğun bu müdahale ve sorgulama karşısında hangi davranışı göstermesi, hangi soruya nasıl cevap vermesi gerektiğini bilmediği için davranışsal olarak kaygılı, belirsiz, içine kapanık, agresif tepkiler sergileyebilir. Bu davranışları gösteren anne-babaların çocuklarının çizmiş olduğu resimlerde onlardan uzak, mutsuz, küçük figürler görülebilir.

Anne-babalar çocuğun diğer bireylerden farklı olduğunu göz ardı etmemelidirler. Aksine zekâ ve kişilik özellikleriyle kendine özgü bağımsız bir birey olduğunun bilinciyle hareket etmeli, çocuğun yeterli olduğunu ve kendi kendine gelişebildiğini düşünmelidirler (Yavuzer, 1995).

Erken çocukluk döneminde, ebeveynler çocuğun üretkenliğini geliştirmesi için çocuğun kendini özgürce ifade edebileceği ortamlar oluşturmaya ve olumlu iletişim kurmaya dikkat etmeli. Ebeveynler, çocukları bir problemle karşılaştığında bunun birden fazla çözümü olduğu konusunda çocukları üretmeye teşvik etmeli. Anne-

baba bu dönemde çocuğa ihtiyacı olan materyallerle, uygun ortamın sağlanmasıyla ve cesaretlendirmeyle de destek olmalı.

Araştırmada erken çocukluk döneminde aile tutumunun, çocuğun resim çizme gelişimini etkilediğine ilişkin saptamalar yapılmaya çalışılmıştır. Ancak bu araştırma, çocuğun gelişim psikolojisi, resim eğitimi ve aile, resim analizi, çocuk resminde semboller ve renklerin ifadeleri gibi konularda nitel ve nicel araştırmalarla genişletilebilir.

KAYNAKLAR

- Artut, K. (2004). Okul Öncesinde Resim Eğitimi. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Artut, K. (2002). Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Charles, M.L. (1992). Öğretmenler İçin Piaget İlkeleri, (Çev: Gülten Ülgen), Lazer Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Diğler, M. (2012). Okul Öncesinde Resim Eğitimi. Pegem Yayınları, Ankara.
- Kırıçoğlu, O. (1998). Sanat Yazıları, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Ankara.
- Malchiodi, C.A. (1998). Çocukların Resimlerini Anlamak. Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Meli-Dworetzki, G. (1966). Haz ve Bunalım: İki Erkek Kardeşte Gelişmeyi Düzenleyen Prensipler. (Çev: Norma Hananel, İst. Üni.) Tecr. Ped ve Çoc. Psik. Bülteni, Ayrı Basım, Ed. Fak. Basımevi, İstanbul.
- Özen, Y. (2001). İlk Öğretimde İletişim. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2001). Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Samurçay, N. (1975). Okul Öncesi Çocuklarda Grafik Faaliyetin Gelişimi. Ankara Üni. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Sekman, M., ve Eriş, B. (2018). Çocuklar Nasıl Başarır? Alfa Yayınları, İstanbul.
- Somerville, S., ve Hartley, J. (1994). Learning to Think. The Origins of Symbolic Representation. Eds. Paul Light, Sue Anderson, Martin Woodhead, The Open University, UK.
- Stevani, M. (1968). Art Educations. Athertan Press, New York, USA.
- XIV. Milli Eğitim Şurası (1993).
- Ulutaş, İ. ve Ersoy, Ö. (2004). Okul Öncesi Dönemde Sanat Eğitimi. Kastamonu Eğitim Dergisi.
- Yavuzer, H. (1993) XIV. Milli Eğitim Şurası.(1992).Resimleriyle Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1995). Çocuk Eğitimi El Kitabı. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2003). Çocuğu Tanımak ve Anlamak. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2017).Çocuk Psikolojisi,41. Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2017).Resimleriyle Çocuk, 21.Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Kellogg. (2004). Karalama Süreci. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/50164>